

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ В ГАЛУЗІ ВОКАЛЬНОГО НАВЧАННЯ ЯК УМОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА

У статті розглядається проблема вокально-методичної підготовки майбутніх учителів музики в контексті загальної дидактичної структури професійної освіти. Пропонується спеціальна організаційно-методична система навчання співу, яка базується на систематизованому теоретичному досвіді вокальної педагогіки у поетапному викладенні навчального матеріалу та тісному взаємозв'язку з практикою засвоєння співочої культури майбутніми спеціалістами музично-естетичного профілю.

In article deals with the problem of vocal and methodical preparation of future music teachers at a music department in the context of general didactic structure of professional education. The author has worked out the organizational and methodical system of teaching singers, which is based on systematized theoretical material of vocal preparation in staged account of training material and in close connection with the practice of acquiring the singing culture by the future music specialists.

Постановка проблеми. Сучасний етап оновлення нашого суспільства тісно пов'язаний з гуманізацією і гуманітаризацією системи освіти, орієнтованої на формування сучасного стилю педагогічного мислення, яке сприяє осмисленню і відтворенню в реальній практиці нових парадигм педагогічного процесу в контексті “діалогізації” навчання, “персоналізації” наукового знання як результату творчого пошуку вчених-педагогів і психологів. Це вимагає вироблення стратегії освіти спроможної подолати розрив між культурою, наукою та освітою.

Особливого значення визначена проблема набуває у вузівській системі підготовки спеціаліста музично-естетичного профілю, зокрема педагогів-музикантів як провідників кращих зразків музичної творчості, які здатні повести за собою й розкрити перед молоддю все багатство музичного мистецтва. У даному контексті ця професія набуває поліфункціональних рис, які узагальнюють інструментальну, вокально-хорову, музично-теоретичну та методичну підготовку. Кожна з них належить до окремого виду музичного мистецтва і вимагає спеціального підходу до навчання.

Суттєвим внеском у справі музично-педагогічної підготовки фахівців стали праці Л.Г.Арчажникової, Л.О.Безбородової, А.Г.Менабені, Г.М.Падалки, О.П.Рудницької, О.П.Щолокової, Ю.Є.Юцевича та ін., оскільки торкаються різних аспектів спеціальної музичної підготовки майбутніх педагогів (музично-теоретичної, інструментальної, диригентсько-хорової, вокальної, методичної), що дозволяє нам розглядати музичне мистецтво як складову педагогічного процесу, основу якого розробили А.М.Алексюк, І.А.Зязюн, Л.Г.Коваль, Н.В.Кузьміна, В.О.Онишук, В.В.Краєвський, І.Я.Лернер, В.О.Сластьонін. Науковці зазначають, що результативність педагогічного впливу на формування духовних цінностей молоді залежить від професійних якостей педагога, рівня його фахової підготовки.

Однак аналіз практики вищих навчальних закладів музично-естетичного спрямування свідчить про те, що не всі складові спеціальності педагога-музиканта здобули статусу дисциплін, які спроможні вирішити комплекс професійних питань. І перш за все це стосується вокально-методичної підготовки майбутнього фахівця, цільова установка якої передбачає знання і практичний досвід, пов'язаний зі спеціальною діяльністю, тренуваністю і витривалістю голосового апарата, а також уміння передавати ці знання іншим, володіти методикою вокального навчання, охорони і розвитку голосу учня. На жаль, спеціальна індивідуальна робота над розвитком голосу студентів у багатьох вузах не завжди відповідає вимогам, що ставляться до рівня володіння голосом у програмах, методичних вказівках,

фахових підручниках. Виявлення й аналіз цього протиріччя та визначення можливостей його вирішення і є *метою даної статті*.

Аналіз дослідження. Переважно у науково-педагогічній літературі проблема вокальної підготовки педагога-музиканта розглядалася в аспекті вокального виховання учнів і не торкалася аналізу цілісної структури вокальної-методичної підготовки та створення навчально-виховної системи, спрямованої на формування фахових якостей спеціалістів і їх практичної широкопрофільної діяльності.

Вивчення проблеми вокального виховання показує, що на даному етапі теоретично розроблено лише основні його положення, але механізм впровадження такого виховання майже не реалізовано в навчальному процесі вузів. Такий стан зумовлюється низкою суперечностей, пов'язаних, на нашу думку, з браком відповідних важелів його практичного втілення, оскільки аналіз практики контрастує з науковими дослідженнями з проблеми вокального мистецтва, в яких досить ґрунтовно розкрито роль вокальної культури в музично-естетичному розвитку майбутнього покоління і формуванні гармонійної цілісної особистості (Е.К.Сійрде, М.В.Сергієвський, В.Г.Єрмолаєв, Г.П.Стулова тощо). Це саме стосується і програмових вимог до вокальної освіти педагога-музиканта, які цілком відповідають суті його кваліфікаційної характеристики, але не знайшли впровадження в практику професійної підготовки. З аналізу цієї ситуації випливає, що основна причина полягає у відсутності наукового розкриття змісту вокального навчання у вузі, систематизованого обсягу навчального матеріалу, необґрунтованості умов вокальної підготовки спеціалістів музично-естетичного профілю.

Таке розуміння змісту вокально-методичного навчання, як і інших дисциплін музичного спрямування, стає визначальним для розроблення системно-методичного комплексу на відповідних факультетах ВНЗ, оскільки спів ґрунтується на функціональній діяльності людського організму, і освоїти його не можливо без усвідомленого і цілеспрямованого керування цією функцією.

Проблема системного підходу до вокальної освіти як цілісної структури фахового становлення педагога-музиканта визначила необхідність діагностики рівня вокально-методичної підготовки фахівців за допомогою встановлених нами критеріїв: наявність наукових знань про співацький процес як художнє, фізіологічне і біологічне явище; рівень розвитку музично-вокального слуху як основного засобу відображення музики в співацькому процесі, що спирається на взаємодію слухових, м'язових та акустичних аналізаторів; ступінь індивідуальної вокально-виконавської майстерності, що ґрунтується на свідомо керованому голосоведінні; відповідність педагогічних знань, умінь і навичок формуванню співацької культури об'єктів навчання; ступінь кваліфікованої орієнтації в спеціалізованому вокальному матеріалі – репертуарі, науково-методичній літературі.

Діагностичні завдання передбачали встановлення: а) рівня попередньої вокальної підготовки абітурієнтів; б) структури фахового забезпечення вокальної підготовки у вузі; в) змісту вокального навчання (теоретичного, вокально-виконавського та методичного); г) обсягу методичних прийомів, які творчо використовують педагоги-музиканти на практичних заняттях.

Результати дослідження дали змогу визначити реальний стан практичної та методичної підготовки майбутніх спеціалістів, який характеризується: різною базовою підготовкою студентів-музикантів (музшкола, музучилище, студія тощо); відсутністю навчально-теоретичної бази з основ вокальної педагогіки і дидактичного спрямованого процесу набуття знань, умінь і навичок. Це привело до висновку про необхідність розроблення і впровадження у навчальний процес вузівської підготовки педагога-музиканта організаційно-методичної системи, яка б забезпечувала: диференційований підхід до вокального навчання студентів з різною базовою підготовкою; системне опрацювання теоретичних основ вокальної педагогіки і технології голосоведення; освоєння методичних прийомів коригування роботи голосотвірних органів дітей і дорослих.

Створена нами модель організаційно-методичної системи вокальної підготовки майбутніх педагогів-музикантів містить два основних блоки – формуючо-орієнтовний і процесуальний. Перший, формуючо-орієнтовний блок, призначається для студентів молодших курсів (оскільки початковий етап формування вокально-технічних навичок вимагає певної адаптації студентів у налагоджені рефлексорних зв'язків голосотвірної системи співаючого і його психологічної готовності до співу взагалі) і реалізується у декілька етапів.

Повне вирішення завдань цього блоку дає змогу перейти до наступного процесуального блоку організаційно-методичної системи професійної підготовки педагога-музиканта. Поетапне навчання у цей період забезпечує курсова програма з методики розвитку співацької культури студентів, яка включає загальнодидактичні методи, що ґрунтуються на диференціації вокальної роботи зі студентами.

Домінуючим чинником запропонованої нами організаційно-методичної системи є систематизований навчально-теоретичний матеріал з основ вокальної педагогіки. Він орієнтується на ґрунтовне освоєння співацького мистецтва через складну інтегративну функцію мислення студента, виконання якої сприяє раціональному підходу до співу при рефлексорній узгодженості роботи голосотвірних органів виконавця як свідомо керованого процесу нагромадження спеціальних знань і умінь. Послідовне викладення теоретичного матеріалу виявляється в чіткій конкретизації відповідно до практичного засвоєння вокально-технічних навичок і має циклічну будову.

Слід зазначити, що ефективність функціонування системи фахової підготовки спеціаліста-музиканта залежить від реалізації дидактичної структури навчального процесу, яка орієнтується на творчу діяльність і має характер діалогічного спілкування (суб'єкт-суб'єктних відносин). Це визначає функціональний підхід до навчання, при якому процес регуляції співацької діяльності ґрунтується на нейрофізіологічній природі вокального сприйняття – мислення в такій послідовності дидактичних дій: 1) засвоєння еталона співацького звучання; 2) формування вокально-слухових уявлень; 3) відтворення голосом уявленого звуку; 4) оцінне ставлення до якості виконаного звуку; 5) раціональний відбір якісних характеристик звучання голосу і способу звукоутворення; 6) повторне відтворення звучання голосу на основі набутих знань; 7) творче виконання поставленого завдання.

Педагогічними умовами, що, на наш погляд, мають забезпечити успішність впровадження запропонованої організаційно-методичної системи, виступають: систематизація теоретичного матеріалу з основ вокальної педагогіки, орієнтована на багатопрофільну діяльність майбутнього педагога; диференційований підхід до навчання співу з урахуванням базової загальномузичної і вокальної підготовки студентів та їхніх індивідуальних здібностей; практична спрямованість навчальних дисциплін “Постановка голосу”, “Методика постановки голосу”.

Підводячи підсумки всьому сказаному, ми робимо наступні висновки:

1. Вокально-методичну підготовку майбутніх педагогів-музикантів необхідно розглядати в загально дидактичній структурі дисциплін гуманітарно-естетичного спрямування, що сприятиме як вдосконаленню вокально-виконавських якостей фахівця, так і методичному забезпеченню його майбутньої професійної роботи на педагогічній ниві.
2. Механізм реалізації організаційно-методичної системи формування фахової майстерності майбутнього педагога-музиканта у вузі ґрунтується на диференційованому підході до співацького розвитку студентів, що виявляється в урахуванні їхньої базової загальномузичної підготовки, індивідуальних здібностей та психологічної готовності до освоєння спеціальних знань, умінь і навичок у ході поетапного викладення основних науково-теоретичних положень і набутих практичних умінь.
3. Організаційно-методична система вокально-методичної підготовки майбутніх педагогів-музикантів передбачає навчальну роботу, яка ґрунтується на:

а) систематизованому навчально-теоретичному матеріалі; б) широкому спектрі загально дидактичних методів, які спираються на асоціативну природу вокального мистецтва; в) розширенні видів навчально-пізнавальної діяльності завдяки впровадженню лекційного курсу, самостійного і реферативного опанування матеріалом.

Комплексна природа вокального навчання та різноманітність підходів до підготовки педагогічних кадрів музично-естетичного профілю визначають потребу у подальшому дослідженні означеної проблеми в різних аспектах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арчажникова Л.Г. Профессия – учитель музыки: Кн. для учителя. – М.: Просвещение, 1984. – 111 с.
2. Безбородова Л.А. Дирижирование: Учеб. пособие для студентов пед. институтов по спец. “Музыка” и уч-ся пед. училищ по спец. “Музыкальное воспитание”. – М.: Просвещение, 1990. – 159 с.
3. Зязюн І.А. Філософія педагогічної дії: Монографія. – Черкаси: Вид. від ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2008. – 608 с.
4. Менабени А.Г. Методика обучения сольному пению. – М.: Просвещение, 1987. – 115 с.
5. Падалка Г.М. Учитель, музыка, діти. – К.: Муз.Україна, 1982. – 144 с.
6. Рудницька О.П. Основи викладання мистецьких дисциплін: Навч. посібник. – К., 1998. – 182 с.
7. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька.: Навч. посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.
8. Стулова Г.П. Дидактические основы обучения пению: Учеб. пособие. – М.: МГПИ, 1988. – 69 с.
9. Щолокова О.П. Художньо-естетична освіта майбутніх учителів. – К.: Вища школа, 1996. – 170 с.

УДК 378

І.В. Довженко

МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

У статті визначено особливості роботи студентів навчальних закладів сфери обслуговування з текстами різних стилів.

The particular features of student's work with the texts of different styles in educational institutions of consumer services are represented in the article.

Мова професійного спілкування – це система мовлення, що використовується фахівцями різних галузей для спілкування в ситуаціях, що безпосередньо або опосередковано через соціально-побутові стосунки пов'язана з діловою (організаційною, фінансовою, комерційною) активністю, мотивованою проблемами професійної діяльності [4: 17]. Ця система забезпечується мовними особливостями, насамперед лексичними.

Цією проблемою займалися Г.Берегова, З.Бетіна, І.Бродова, І.Варзацька, О.Гойхман, В.Гришуніна, О.Гур'янова, Т.Дрідзе, Т.Ладигенська, А.Маслова, Г.Михайловська, В.Михайлюк, В.Мельничайко, Т.Окунович, Н.Тоцька, Я.Чорненький та ін. Учені з різних сторін підходили до розв'язання проблеми професійного спілкування, досліджуючи різні його аспекти. Наприклад, Г.Берегова розглядала професійне мовлення майбутніх аграріїв, Н.Тоцька зверталася до проблеми вивчення професійного мовлення у вищих технічних закладах освіти, О.Гур'янова цікавилася професійним спілкуванням студентів-нефілологів тощо.